

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра української філології та суспільних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор навчальної роботи
М. Б. Боднар
« 31 » *серпня* 2018 року

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ

З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

з галузі **01 Освіта/Педагогіка**
за спеціальністю **014 Середня освіта**
(Українська мова і література)

за освітньо-професійною програмою бакалавра

Кременець – 2018 рік

Методичні рекомендації до курсової роботи з методики навчання української мови для студентів, які навчаються за спеціальністю **014 Середня освіта (Українська мова та література)**. Кременець, 2019. 25 с.

Укладач: Комінярська І.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри української філології та суспільних дисциплін (протокол № 1 від 27 серпня 2019 року)

Завідувач кафедри

О.В. Васишин

Вступ

Курсова робота – одна з форм самостійної роботи студента, метою якої є поглиблене дослідження конкретних наукових напрямів, тем, що є складовими дисципліни, в межах якої виконується робота. Кінцевим етапом виконання курсової роботи/проекту є її захист.

Курсова робота після її захисту студентом оцінюється членами комісії у балах за національною шкалою оцінок. При оцінюванні курсової роботи враховується зміст роботи, її оформлення та додатки до курсової роботи.

Вимоги до курсової роботи, порядку та принципів захисту і оцінювання передбачаються відповідними методичними рекомендаціями.

Курсова робота: написання, оформлення, захист, оцінювання

Підготовка вчителів української мови передбачає засвоєння комплексу навчальних дисциплін, серед яких особливу роль належить предметам мовознавчого циклу та методиці навчання української мови. У процесі вивчення зазначених вище курсів студенти-філологи пишуть відповідні курсові роботи. Такий вид роботи з методики навчання української мови виконуються згідно з навчальним планом (Зкредити = 90 год.) на одну з тем, запропонованих кафедрою або викладачем цієї кафедри.

Разом із лекціями та практичними заняттями, спецкурсами написання курсової роботи сприяє поглибленому, самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення студентами виробляє в них уміння працювати з літературою, формує та вдосконалює дослідницькі навички, допомагає закріпити та практично використати знання із певного кола дисциплін.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження, що синтезує аналіз напрацьованого матеріалу з проблеми, а також елементи творчого пошуку студента підготовка такого виду роботи значною мірою свідчить про рівень засвоєння студентом здобутих знань, його грамотність, загальну культуру і ерудицію.

Згідно з положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Така форма професійно-методичної підготовки допомагає студентові систематизувати набуті теоретичні знання з вивченої дисципліни, перевірити якість цих знань; критично оцінити використанні джерела; вивчати і

узагальнювати досвід роботи вчителів з певної проблеми; удосконалювати власну педагогічну практику; оволодівати первинними навичками проведення сучасних досліджень.

Основні завдання курсової роботи такі:

- 1) розвивати самостійне наукове мислення студентів-філологів;
- 2) удосконалювати навички опрацювання науково-методичної літератури, її систематизації;
- 3) формувати навички творчого осмислення досліджуваної проблеми, використання досвіду роботи вчителів і власного досвіду педагогічної практики;
- 4) формувати такі дослідницькі вміння:
 - визначати актуальність теми, відповідність її сучасному стану педагогічної галузі та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
 - з'ясувати предмет і об'єкт дослідження;
 - чітко характеризувати мету дослідження;
 - визначати дослідницькі методи;
 - розробляти систему навчання і здійснювати експериментальну перевірку її;
 - вивчати, аналізувати й узагальнювати досвід вчителів-словесників;
 - описувати й аналізувати проведений експеримент;
 - узагальнювати експериментальні результати, обґрунтовувати їх, формулювати висновки й укладати практичні рекомендації;
- 5) Удосконалювати навички логічного й аргументованого висловлювання своєї думки;
- 6) розвивати вміння публічно захищати підготовлену роботу (здійснювати наукові повідомлення, відповідати на запитання, обстоювати свою думку тощо).

Наукова робота повинна мати практичне значення, після редагування її можна використовувати як методичний посібник.

Курсова робота з методики навчання української мови як самостійне навчально-наукове дослідження студента-філолога

Курсова робота з методики навчання української мови сприяє поглибленому самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення, виробляє у студентів вміння працювати з літературою;

формує та вдосконалює дослідницькі навички, допомагає закріпити та практично використати знання із певного кола суміжних наук.

Написання курсової роботи з методики навчання української мови є складним і відповідальним видом навчального заняття, що вимагає від студентів-філологів ґрунтовних знань з предмета, умінь критично оцінювати використані джерела, вивчати й узагальнювати досвід роботи вчителів, удосконалювати свою педагогічну практику та здійснювати самостійні наукові дослідження.

Виконання курсової роботи з методики навчання української мови передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети, оскільки автор роботи, з одного боку, повинен продемонструвати повноту засвоєння навчального матеріалу, широту ознайомлення з літературою з певної проблеми, а з іншого – виявити вміння аналізувати конкретні лінгводидактичні факти, узагальнювати їх і робити обґрунтовані та правильні висновки.

Отже, самостійна науково-дослідна робота покликана поглибити знання студентів з лекційного курсу методики навчання української мови, сформувати такі уміння і навички:

1. Методологічні: здійснювати порівняльний аналіз дидактичних систем, їх методологічних засад, знати зміст новітніх педагогічних технологій; критично оцінювати та переосмислювати традиційні підходи, методи, засоби навчання; застосовувати набуті знання на лекційних та практичних заняттях з методики навчання української мови.

2. Конструктивно-планувальні: створювати власні методичні розробки занять; конструювати оптимальну систему занять; складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання та рівня підготовленості учнів; визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням етапу навчання; обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів за етапом навчання; визначати типи вправ та послідовність їх виконання згідно з етапами оволодіння мовленнєвими уміннями і навичками, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу та рівня з підготовленості учнів; використовувати реальні та проектувати навчальні мовленнєві ситуації, а також відповідний їм мовленнєвий матеріал для сприймання і засвоєння мовних одиниць, що вивчаються, їх застосування у мовленнєвій діяльності; проектувати та створювати необхідні наочні посібники для проведення уроків мови; складати план і сценарій позакласного заходу.

3. Організаційні: організувати виконання накресленого плану; забезпечувати мовленнєву діяльність учнів на уроках української мови; вносити методично виправдані корективи в плани уроків з урахуванням умов навчання;

навчати учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та етапу навчання; здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей; методично доцільно використовувати традиційні наочні посібники, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання; організовувати позакласні заходи з української мови відповідно до складеного плану, сценарію.

4. Діагностичні: володіти навичками вчителя-дослідника, прогнозіста, а саме: вивчати інтереси, здібності учнів; здійснювати діагностику колективу; здійснювати самоаналіз, самооцінку ефективності своїх уроків і позакласних заходів; уміти об'єктивно оцінювати знання, навички, рівень навченості кожної особистості.

5. Розвивально-виховні: реалізовувати загальноосвітній розвивальний і виховний потенціал мовленнєвого матеріалу уроку або серії уроків; формувати та розвивати інтелектуальну сферу й емоційну сферу особистості учня його пізнавальні інтереси; вирішувати засобами мови та літератури завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

6. Дослідницькі: вивчати ставлення учнів до предмета та виявляти рівень сформованості їхніх мовленнєвих навичок і вмінь; проводити з урахуванням етапу навчання методичний аналіз мовного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок; проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності; спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід вчителів і студентів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності; вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та прийоми навчання.

7. Тематика курсових робіт своїм змістом не виходить за межі програми з методики навчання української мови й охоплює всі її основні розділи. Зміст курсової роботи з методики навчання української мови залежить від об'єкта дослідження, тобто від того, яка складова частина мовної освіти школярів стає предметом вивчення. Загальною умовою успішного виконання курсової роботи на будь-яку тему є глибоке й усвідомлене розуміння сутності досліджуваного питання. Саме тому варто починати роботу із засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, який викладено в курсі методики навчання української мови. Це дасть змогу скласти попередній план майбутньої роботи.

До курсової роботи ставляться основні вимоги: актуальність тематики, відповідність її сучасному стану та перспективи розвитку загальноосвітньої школи; науковий виклад проблеми в усіх її аспектах – лінгвістичному, психологічному, педагогічному, методичному; опис пропонованої методичної системи тощо; узагальнення результатів, обґрунтування висновків, практичних рекомендацій.

Для написання курсової роботи необхідно чітко уявляти її структуру.

Структура курсової роботи

- титульна сторінка;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список опрацьованої літератури;
- додатки (за необхідності).

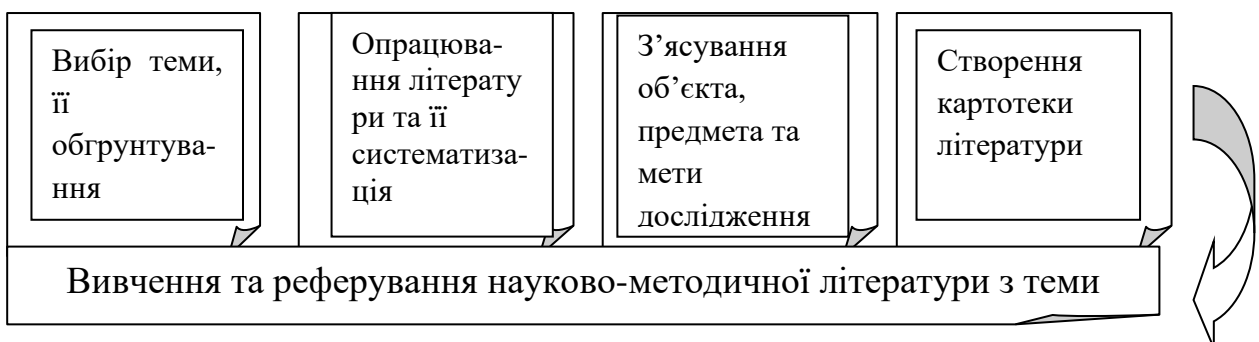
На особливу увагу заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її дослідження. Усі складові курсової роботи мають бути взаємопов'язаними між собою та розкривати зв'язок методики як науки з практикою навчання української мови.

Обсяг курсової роботи – 20-25 машинописних сторінок.

Послідовність виконання курсової роботи

Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко та своєчасно розробити обрану тему допоможе **алгоритм написання курсової роботи** (за В.Шейко, Н. Кушнарєнко). Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми, та аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист курсової роботи.

Курсову роботу доцільно виконувати в такій послідовності:

Алгоритм виконання курсової роботи

Отже, курсову роботу доцільно виконувати такій послідовності: вибір теми – з’ясування об’єкта та предмета дослідження – визначення мети та завдання дослідження – виявлення та добір літератури з теми її вивчення – складання попереднього плану – написання вступу – виклад теорії і методики – вивчення досвіду роботи – формулювання висновків і рекомендацій – оформлення списку використаних джерел і додатків – здійснення літературного та технічного оформлення роботи, рецензування науковим керівником, підготовка до захисту, захист роботи.

Виконання курсової роботи організується відповідно до графіка затвердженого кафедрою, деканатом.

Процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи:

- 1) підготовчий етап;
- 2) етап роботи над змістом;
- 3) заключний етап.

Підготовка дослідження вимагає наполегливості, систематичності в праці упродовж навчального семестру, року.

Підготовчий етап до написання курсової роботи

Цей етап починається з вибору теми курсової роботи її осмислення й обґрунтування.

Вибір теми дослідження

З переліку тем, запропонованих кафедрою, студент обирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам і схильностям. Перевага надається темі, працюючи над якою студент може виявити максимум власної творчості й ініціативи.

З цією метою необхідно ознайомитися з тематикою курсових робіт. Під час вибору теми слід з'ясувати її актуальність, наявність спеціальної літератури, методичних матеріалів для аналізу. Обрана тема має бути зареєстрована у викладача, який керує курсовими роботами.

Науково-дослідна робота студента виконується безпосереднім керівництвом викладача. На першій консультації студент одержує загальні настанови щодо роботи над темою: визначається обсяг матеріалу, який стане предметом дослідження, з'ясовується актуальність обраної проблеми, мета та поетапні завдання наукового пошуку окреслюється попередній план і з'ясовується наявність спеціальної літератури.

З'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження

Під час з'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними та темою курсової роботи є системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії та практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в цій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, необхідно знайти відповідь на запитання: *що розглядається?* Разом з тим предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти та функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується. А предметом – те, що в цьому об'єкті вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження з методики навчання української мови можуть бути: процес формування в учнів понять про мовні одиниці, мовленнєвий розвиток учнів, навчально-виховний процес, у якому функціонують ті факти, що є предметом дослідження.

Предметом дослідження курсових робіт з методики навчання української мови можуть бути: методика опрацювання певних мовних явищ в загальноосвітній школі, методика збагачення мовлення учнів, творчі вправи як засіб розвитку мотивації до вивчення української мови тощо.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження а також з його кінцевим результатом і шляхом досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає розв'язання студентами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці та вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється так: перша частина - у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді користі для учня або групи учнів з урахуванням їх вікових або індивідуальних особливостей.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

- з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;
- з обґрунтуванням методичного підходу та перевіркою його ефективності на практиці;
- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;
- із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Визначення завдань дослідження

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку в досяганні мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані із виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються завдання, зорієнтовані на:

- вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);
- характеристику нового розв'язання певної наукової проблеми

- обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів необхідних для розв'язання наукової проблеми й організації їх експериментальної перевірки;
- розробка рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Весь комплекс завдань – це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів певного наукового пошуку.

Вибір методів дослідження

Метод — спосіб організації пізнавальної й дослідницької діяльності науковця з метою вивчення явищ і закономірностей певного об'єкта науки.

Існує диференціація методів на загальні та спеціальні. Перші є дослідницькими операціями з явищами об'єктів будь-якої науки (у зв'язку з цим деякі дослідники вважають їх не методами, а прийомами), а другі застосовують у конкретній науці щодо опису й аналізу її об'єкта.

До загальних методів належать:

- **спостереження** (цілеспрямоване сприйняття, зумовлене завданням пізнавальної діяльності, головною умовою якого є максимальна,
- об'єктивність, що контролюється шляхом повторного спостереження або застосування інших методів),
- **індукція** (узагальнення результатів; шлях від конкретного до загального),
- **дедукція** (перехід від загальних тверджень до конкретного умовиводу),
- **гіпотеза** (побудова припущення щодо ознак, закономірностей досліджуваного об'єкта),
- **аналіз** (передбачає поділ цілого на частини й опис кожної з частин і зв'язків між ними),
- **синтез** (поєднання частин у цілісну систему),
- **порівняння** (має на меті вияв спільних і специфічних ознак двох явищ, розбіжностей між ними за певними параметрами),
- **формалізація** (ґрунтується на встановленні відповідності досліджуваних об'єктів, їх ознак і відношень до сталих, доступних для огляду й можливих для ототожнення матеріальних конструкцій, які дають змогу виявити й фіксувати сутнісні особливості предмета вивчення),
- **ідеалізація** (процес мисленнєвого творення ідеалізованих об'єктів на підставі припущення умовної тотожності ідеальної моделі й реального зразка, формулювання ідеалізованих припущень),
- **експеримент** (передбачає емпіричну перевірку теорії на практиці),

- **фальсифікація** (полягає у навмисному висуненні хибної гіпотези задля встановлення об'єктивних закономірностей або взагалі в доведенні хибності гіпотези шляхом її емпіричної перевірки, адже всяка гіпотеза повинна припускати можливість свого спростування),
- **моделювання** (сукупність способів ідеалізації та абстрагування, аналізу й синтезу з метою спрощеного представлення об'єктів дослідження й вивчення на підставі цього представлення відповідних явищ, ознак, процесів) тощо.

Одним з найдавніших у мовознавстві є **описовий** метод. Науковці подають описовий метод як послідовність етапів:

- 1) виділення одиниць аналізу (інвентаризації);
- 2) членування виділених одиниць на менші складові одиниці (сегментації);
- 3) класифікації одиниць (таксономії);
- 4) вияву ознак груп таксономії (інтерпретації).

Ці етапи властиві і **структурному** методу. Тому деякі лінгвісти (О. Селіванова) не виділяють описовий метод окремо, а розглядають його в межах структурної парадигми.

Опрацювання наукових джерел.

Укладання попереднього бібліографічного списку

Мета посилання – аргументувати, доповнити або проілюструвати власну думку фактами з інших наукових текстів; підтвердити чи спростувати чужу тезу; довести хибність аргументації, порівняти різні підходи вчених стосовно описуваної проблеми.

При визначенні термінів важливо посылатися на останні видання словників та довідників, на більш ранні – тільки у випадках, коли в них міститься матеріал, який не увійшов до останнього видання.

Під час укладання бібліографічного списку необхідно звертати увагу на різноманітні публікації: монографії, автореферати, дисертації, періодичні видання (газети, журнали), збірники наукових праць. Варто з'ясувати коло методистів, які вивчали питання, пов'язані з обраною студентом темою дослідження.

Для пошуку літератури використовуються каталоги бібліотек (систематичні, предметні, алфавітні), реферативні журнали тощо. Знайомитися з літературою варто починати з найновіших публікацій (зворотньо-хронологічний підхід): зміст видань останній років охоплює матеріали попередніх методичних розробок.

Вивчення літератури варто починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вузьких досліджень. Починати ознайомлення з

посібниками монографіями тощо треба з титульного аркуша, з'ясувавши, де, ким, коли, вони були видані. Необхідно переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, вернутися до передмови, де розкрито його призначення, завдання, поставлені автором.

Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, відрізняти головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. З'ясувавши ідею та аргументи, якими автор її доводить, варто виписати всі необхідні цитати, факти, умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Під час опрацювання відібраної літератури необхідно робити бібліографічні картки стандартного розміру (125 на 75 мм) з картону та записувати на них загальні відомості про публікацію. На кожній картці робиться один або кілька записів, але таких, що стосуються однієї проблеми, питання, теми. Послідовність запису у бібліографічній картці така:

- 1) прізвище та ініціали автора (авторів, якщо їх кілька);
- 2) назва праці без скорочень і змін;
- 3) вихідні дані (місто видання, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок);
- 4) скорочений запис бібліографічних даних для зручності роботи.

Зразок бібліографічної картки

Палій О.П.	Аудіювання українською мовою	К.: Педагогічна думка, 2018. – 144с.	
------------	------------------------------	--------------------------------------	--

Реферування

Працюючи з книгою або статтею, важливо переконатися у доцільності її використання. Як правило, зробити це допоможе анотація або передмова, вміщена в цьому джерелі.

Читання має супроводжуватися записом прочитаного, а виписки можна використовувати як цитати для обґрунтування тієї чи іншої думки виконавця. Слід пам'ятати, що цитування без посилань на автора є плагіатом і карається законом як порушення авторських прав.

Виписки слід робити на спеціальних картках з одного боку аркуша, а другий залишати для різних поміток, доповнень. Картки для реферування

прочитаної літератури мають, як правило, розмір стандартного аркуша паперу (210 на 300 мм). Заголовок позначається так, як і на бібліографічних картках. Призначення картки для реферування різнопланове: запис цитат, виклад тексту своїми словами, фіксація окремих даних тощо.

Обидва види карток допоможуть тематично згрупувати такі записи, об'єднати їх за хронологією розвитку ідей, за спільністю чи відмінністю висвітлення окремих питань тощо.

Складену з теми роботи картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівникові, який порекомендує праці, котрі необхідно вивчити насамперед, а також ті, які слід вилучити з картотеки або включити до неї.

Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Усі зібрані матеріали мають бути критично проаналізовані, а не просто перелічені автори та їх погляд. Критерії такого аналізу запропоновані С. Ніколаєвою:

- основна ідея автора публікації, його наукова позиція;
- відмінність цього погляду від інших;
- сутність полеміки автора з іншими методистами;
- фундаментальні положення теорії;
- невисвітлені питання;
- перспективні напрями подальших досліджень;
- положення, які викликають сумнів.

Отже, накопиченню матеріалів у процесі критичного аналізу допомагають: складання картотеки (бібліографічної, реферативної), конспектування (детальний виклад змісту інформації); витяги (скорочення або повний виклад змісту окремих фрагментів з літератури); анотування (характеристика публікації щодо її змісту, спрямування, форми тощо); словник термінів; папки з інформацією з окремих питань (окремі аркуші з описом певних публікацій).

Зміст курсової роботи

Успішне виконання курсової роботи залежить значною мірою і від техніки письмового викладу студентом результатів власного дослідження. Тому перед безпосереднім написанням курсової роботи автор повинен глибоко продумати план, композицію викладу матеріалу, а також ознайомитися із вимогами щодо змісту та технічного оформлення курсових робіт з методики навчання української мови. Цей вид роботи доцільно спочатку готувати у попередньому (чорновому) варіанті. До остаточного тексту курсової роботи вносяться всі зміни, запропоновані науковим керівником.

Готуючись до написання тексту курсової роботи доцільно ще раз прочитати її назву, що містить проблему. Проаналізований і систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (параграфів). Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ (параграф) окрему частину цього питання.

Основна частина (*назва першого розділу; назва другого розділу*) курсової роботи складається із розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формують короткі висновки, що дає змогу вивільнити загальні висновки від зайвих подробиць. Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) включає аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідних пошуків. Студент шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення та висвітлення проблеми, визначає своє місце у її розв'язанні, виявляючи ті питання, які залишилися нез'ясованими.

Практичні розділи (може бути один практичний розділ) із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора із виділенням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Розробляється система вправ, методів і прийомів роботи або система уроків, що забезпечують ефективність вивчення теми. У таблиці подаються наслідки перевіркої роботи, проведеної студентом під час педагогічної практики в експериментальному класі. Для порівняння результатів перевіреної роботи проводять також в іншому класі, який не працював за системою студента-практиканта (цей клас називають контрольним). Наслідки роботи також оформляють у таблиці. Порівняння цифрових даних результатів перевіреної роботи в експериментальному та контрольному класах свідчатиме про ступінь ефективності апробованої студентом методики вивчення теми.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду.

Необхідно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення і узагальнення.

Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст підпорядкований одній головній ідеї один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Кожний доказ має впливати з попереднього.

Щодо кожного розділу роботи потрібно зробити висновки, на основі яких формулюють висновки до всієї роботи в цілому.

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних навчальних закладів, в яких проводиться дослідження. Оперативно і в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе оволодіння студентом основними методами дослідження: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу тощо. Найкращих результатів можна досягти за допомогою комплексного використання цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета та конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення. Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначати їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу порівняння. Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в роботі культурологічних, інформаційних установ протягом останніх років, виявити закономірності проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

Заключний етап у підготовці до курсової роботи

На цьому етапі передбачається остаточне удосконалення студентом вступу та висновків. До курсової роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів.

Вступ доцільно писати після того, як написана основна частина курсової роботи. У вступі характеризується стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), обґрунтовується:

- актуальність теми, що вивчається; її практична значущість;
- пропонується огляд літератури з теми дослідження;
- визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження;
- розглядаються методи, за допомогою яких воно проводилося;
- розкривається структура роботи.

Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.

Охарактеризувавши стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури вивчення практики її розв'язання), визначають актуальність теми курсової роботи з методики навчання української мови.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних державних документах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш актуальні роботи (10-15 джерел). Огляд має бути систематизований аналізом теоретичної, методичної та практичної новизни, значущості, переваг і недоліків розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином:

- роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми;
- теоретичні роботи, які повністю присвячені темі;
- роботи, що розкривають тему частково.

В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора та назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про рівень з'ясування в літературі основних аспектів теми.

Логічним завершенням курсової роботи є **висновки**. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного функціонування культурологічних і документальних систем, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи та висновків, зроблених у розділах.

Список використаних джерел складається на основі робочої картотеки та відображає обсяг використаних джерел і ступінь вивченості досліджуваної теми. Список використаної літератури становить зведений перелік тих джерел, які послужили методологічною, спеціальною теоретичною і науково-методичною опорою під час виконання курсової роботи. До списку літератури включаються лише ті праці, які згадувалися або використовувалися в роботі. Цей список літератури свідчить про обсяг опрацьованих автором курсової роботи наукових джерел, рівень вивчення досліджуваної проблеми та навички роботи із лінгводидактичною літературою. На наукові джерела, що подані в бібліографії, повинні бути посилання в тексті курсової роботи. Усі наукові праці подаються в алфавітному порядку та мають бути оформленні з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. У списку наукової літератури мають переважати нові видання останніх 10 років.

За необхідності до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприймання роботи:

- експериментальні матеріали;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- картки;
- конспекти уроків;
- списки слів або конструкцій, що використовуються у роботі;
- методичні розбори;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації тощо.

Усі додатки оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки, мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої, симетрично відносно тексту, сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток...» і буква, що позначає додаток.

Титульна сторінка курсової роботи містить найменування вищого навчального закладу та кафедри, де виконувалася робота, повну назву теми курсової роботи, прізвище, ім'я та по батькові студента із зазначенням факультету, на якому він навчається та спеціальності, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місто та рік виконання роботи.

Зміст курсової роботи подають на початку роботи. У ньому зазначаються назви та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури тощо.

У змісті й основному тексті назви розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту. Назви підрозділів (параграфів) друкуються з абзацу маленькими літерами. Назва параграфа передує його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Після кожної цифри має стояти крапка (1.2.).

Нумерація розділів, підрозділів (параграфів) – арабська (1, 2,3 .). Номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ 1), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу пишеться в одному рядку і з номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ 1.):

РОЗДІЛ 1. (назва пишеться великими буквами)

1.1. (Назва підрозділу)

1.2. (Назва підрозділу)

РОЗДІЛ 2. (назва пишеться великими буквами)

2.1. (Назва підрозділу)

2.2. (Назва підрозділу)

Такі частини роботи, як вступ, висновки, список використаних джерел не нумеруються. У кінці назв структурних частин крапки не ставляться.

Якщо у роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то такий перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів може бути подано окремим списком, який розміщують перед вступом.

Перелік треба подавати двома колонками, у яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку.

Якщо ж спеціальні терміни, скорочення, символи тощо, повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті під час першого згадування.

Правила технічного оформлення курсової роботи

Загальні вимоги

Курсову роботу друкують машинописним способом, за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 інтервали до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Обсяг її повинен становити: 25-30 машинописних сторінок

Усі сторінки мають бути зброшуровані та переплетені або ж прошнуровані, вкладені у папку.

Текст роботи необхідно друкувати або писати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору. Текст основної частини поділяють на розділи, підрозділи, пункти, підпункти.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць тощо. Подають арабськими цифрами без знака (номер)

Першою сторінкою роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок курсової. На титульній сторінці номер не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють в правому верхньому куті.

Ілюстрації

Кожна ілюстрація, яка подається безпосередньо у роботі, чи додатках до неї, повинна мати точну та коротку назву, що вказується після номера ілюстрації. В окремих випадках ілюстрації доповнюють необхідними поясненнями.

Посилання

Під час написання курсової роботи студент має посилатись на наукові джерела, ідеї, висновки на яких ґрунтується дослідження або на матеріали, окремі результати, які наводять в роботі. Якщо використовують відомості з монографії, оглядових статей тощо з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок того видання, до якого зверталися. У тексті роботи посилання потрібно зазначати порядковим номером за переліком у списку опрацьованої літератури. Цей номер, а також через кому номер сторінки (-ок), на якій (-их) на яких має знаходитися цитований матеріал, подається у квадратних дужках, наприклад, [14, с.48] або [14, с.48-57]. Якщо якась робота описується повністю, то у дужках зазначається тільки її порядковий номер , наприклад , ... у працях ... [1].

Такий спосіб посилання дозволяє значно зекономити обсяг тексту роботи, оскільки не виникає необхідність виноска на сторінах. Оформлення посилання на певне видання має відповідати його бібліографічному опису за списком опрацьованої літератури.

Список опрацьованої літератури

До списку включається вся опрацьована автором курсової роботи література незалежно від того, де вона надрукована: в окремому виданні, у збірнику, журналі, газеті тощо, а також без уваги на те, є чи нема у тексті роботи посилання на праці, що були використані автором під час роботи над темою.

Літературу необхідно розміщувати у списку в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Якщо наводяться кілька праць одного автора, то їх треба подавати за хронологією. У списку використовується загальна нумерація використаної літератури, а не нумерація за розлілами. Відомості про праці, які включені до списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв.

Додатки

Додатки оформляють як продовження на наступних на її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті. Кожен додаток повинен починатися із нової сторінки, обов'язково мати заголовок, розміщений симетрично до тексту та надрукований або написаний угорі малими літерами із першої великої букви. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої розміщують слово «Додаток А». Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б. Наприклад, конспект уроку української мови.

Захист курсової роботи з методики навчання української мови

Курсові роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, рекомендуються до захисту. Захист курсової роботи відбувається у встановлений деканатом термін у присутності комісії (провідних викладачів кафедри) і студентів.

Під час захисту студент має назвати тему та мету дослідження, обґрунтувати її актуальність, повідомити структуру роботи та стисло викласти її зміст. Особливу увагу необхідно звернути на практичну частину роботи, власне на результати виконання дослідного завдання та методичні розробки. Виступ завершається формулюванням висновків, рекомендацій.

Готуючи свій виступ, варто звернути увагу на наступне:

- дотримання регламенту під час виступу (10 хвилин);
- стислий виклад положень і думок;
- логічний перехід від однієї частини до іншої;

- літературне мовлення, виразність, стилістична вправність;
- використання необхідної наочності, технічних засобів навчання.

У процесі захисту виступаючий має відповідати на питання і зауваження присутніх. За результатами захисту курсової роботи виставляється оцінка, яка заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки.

<i>За виконання курсової роботи</i>		
Виконання роботи	Захист роботи	Сума
До 70	До 30	100

Об'єктом оцінювання є структурні компоненти науково-дослідної діяльності, а саме:

- **змістовий компонент:** об'єкт дослідження (уявлення, поняття, явища, засоби його перетворення, вимоги до результату; складники та послідовність виконання завдання тощо);
- **операційно організаційний компонент** – дії, способу дій, діяльність : предметні (вміння аналізувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо); загальнонавчальні (планувати, організовувати, контролювати, процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися різними джерелами інформації).

Підлягають аналізу й такі характеристики, як правильність і самостійність виконання в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); отримання допомоги: практичної (спільне виконання, надання зразка, добір методичної літератури тощо); вербальної (повторний інструктаж, пояснення, підказка неодноразові вказівки, зауваження тощо); загальної (стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги); усвідомленість способу виконання розуміння і словесне оформлення: відтворення (переказ, бездумне списування), пояснення, застосування в умовах новизни ;

- **емоційно-мотиваційний компонент** – ставлення до навчання. Аналізуються такі характеристики: характер і сила (байдуже, недостатньо виразне та позитивне, зацікавлене, виразне й позитивне); дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого); сталість (від епізодичного до сталого).

Критерії оцінювання курсових робіт

- Оцінка «**A/ відмінно/ 90-100**» виставляється у разі: відповідності змісту роботи темі дослідження; правильного оформлення наукового апарату дослідження; глибокого аналізу наукової літератури та авторських висновків; якісно підготовлених практичних розробок; успішного виконання завдань дослідження дотримання всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту; вдалої презентації роботи під час захисту.
- Оцінка «**B/ дуже добре/ 82-89**», «**C/ добре/ 75-81**» виставляється за наявності незначних недоліків у виконанні теоретичних і практичних завдань роботи та її оформленні.
- Оцінка «**D/ задовільно/ 69-74**», «**E/ достатньо/ 60-68**» виставляється за наявності суттєвих недоліків у виконанні практичної і теоретичної частин роботи та в її оформленні.
- Оцінка «**FX/ незадовільно, з правом повторного складання/ 35-59**» виставляється у разі незадовільного виконання курсової роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

Теми курсових робіт з методики навчання української мови

Загальні питання методики навчання української мови у школі (5-12 класи)

Теми

1. Формування національно-мовної особистості на уроках рідної мови в основній школі.
2. Шляхи оптимальної організації сучасного уроку української мови в основній школі.

3. Шляхи інтегральної організації сучасного уроку української мови в основній школі.
4. Проблемне навчання на уроках рідної мови як засіб розвитку пізнавальної самостійності старшокласників.
5. Особистісно-зорієнтоване навчання рідної мови як засіб створення умов для самовизначення та самореалізації школярів.
6. Когнітивний підхід до навчання української мови як шлях до удосконалення комунікативної компетенції учнів.
7. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку в старшокласників комунікативних і мовних умінь.
8. Система творчих вправ як засіб розвитку в учнів мотивації вивчення до рідної мови.
9. Метод бесіди на уроках рідної мови в основній школі та шляхи його вдосконалення.
10. Умови ефективності різних видів лінгвістичного аналізу на уроках української мови.
11. Роль наочності у вивченні явищ української мови.
12. Сучасні комп'ютерні технології на уроках української мови.
13. Повторення як результат пізнавальної діяльності старшокласників на уроці української мови.
14. Застосування самостійної роботи на різних етапах вивчення української мови.
15. Теоретико-методичні основи вивчення односкладних речень у 8 класі.
16. Теоретико-методичні основи вивчення морфології в 9 класі.
17. Теоретико-методичні основи вивчення складного речення в 9 класі.
18. Теоретико-методичні основи вивчення словосполучення і речення у 8 класі.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Симоненко Т.В. Формування національно-мовної особистості на уроках української мови (5-7 класи) // Дивослово. 2000. №1. С. 39-41.
3. Симоненко Т.В. Шляхи і засоби формування національно мовної особистості у школі (5-7 клас) //Українська мова і література в школі. 2000. С. 26-28.
4. Скуратівський Л.В. До лінгводидактики, зорієнтованої на формування духовної мовної особистості // Дивослово.1997. №9. С. 52

5. Ушинський К.Д. Рідне слово // Вибр. пед.твори: У2т. К.1983. Т. 1. С. 123.
Бабанський Ю. Оптимизация процесса обучения. М.: Педагогика, 1977. С. 59-66.
6. Беляєв О.М. Зміст уроки мови // Українська мова та література в школі. 2003. №4. С. 2-6.
7. Мельничайко В., Пентилюк М., Рожило Л. Удосконалення змісту і методів навчання мови. К.: Рад.школа,1982. С. 27-56.
8. Дороз В..Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: Навчальний посібник. К. Центр учбової літератури , 2019. 386с.